

Värmlandsraps under vatten

Balansgång. Att odla höstsådda grödor på invallad mark är ett konststycke som kräver tid, slit och fingertoppskänsla. Nästan hela arealen på Backa Lantbruk är invallad och kräver 1-2 extra timmar per hektar i skötsel och underhåll för att fungera.

På Backa Lantbruk i södra Värmland är stor del av arealen invallad och höstrapsen växer under Vänerens vattenyta. Det går utmärkt och premiäråret 2007 tröskades 3 ton per hektar. I år skördas 92 hektar höstraps som passar som hand i handske mellan två höstråggrödor.

Text och foto: Jens Blomquist, Svensk Frötidning

Backa Lantbruk ligger i ett gränsland. Med en geografisk position vid Vänerens östra strand handlar man maskiner och växtskydd från Örebro, köper rådgivning från Karlstad, är försöks-

värd åt bland annat Hushållningssällskapet i Skara och får växtodlingsinspiration från Skåne. Någon tydlig hemvist finns alltså inte. Och någon tung tradition att odla höstraps finns knappast heller på gården, trots trevan-

de försök i mindre omfattning för ett 15-tal år sedan.

Utsädet räckte länge

Därför var det en frisk satsning hösten 2006 att så höstraps. Arealer under 50

hektar är inget man vill hålla på med så Calypso hybridraps beställdes hem till lite drygt den omfattningen. Men gårdens såmaskin gav inte riktigt ut de 2,5 kilo per hektar som den var inställd på.

– Utsädet tog ju aldrig slut så det räckte till mer än beräknat, skrattar Erik Henningsson som tillsammans med sin bror Per och far Mats driver Backa lantbruk, ägt av den senare.

70 hektar såddes allt som allt till slut och premiären blev lyckad. Man skörde 3 ton per hektar i medeltal av rensad och torkad vara på de 70 hektaren. Den skörden var alla nöjda med, men framför allt blev priset en angenäm överraskning successivt under hösten och vintern.

– Vi sålde den första rapsen för 3:10 och den sista som vi skickade vid nyår för strax under 5 kronor med oljehaltstilläggen, berättar Per Henningsson.

Som hand i handske

Prisstegringen under vintern blev en oväntad bonus. Men långt dessförinnan hade man tagit ställning till om höstrapsen skulle få fortsatt tillträde till växtföljden på Backa. Svaret blev ja och hösten 2007 såddes därför 92 hektar av Calypso som alla övervintrade och nu går in för landning och skörd i månads-skiftet juli-augusti. I mitten av augusti ska därefter den 3:e höstrapsgrödan etableras för skörd 2009. Just tidpunkten för sådd är en av nycklarna till att höstrapsen passar så bra in på Backa. Gårdens andra tunga gröda på de lätta jordarna är nämligen höstråg som kommer in både före och efter höstrapsen.

– Höstråg och höstraps passar som hand i handske, slår Erik Henningsson fast.

Höstråg före och efter

Höstrågen år 1 blir förfrukt till höstraps år 2 genom att rågen är färdig-tröskad någon gång 10-15 augusti. Tidpunkten för höstrapsådden är helt avgörande för att den ska utvecklas optimalt i Värmland, även om Backas läge vid den värmande Vätern är gynnsamt under hösten. När sedan höstrapsen är tröskad i månads-skiftet juli-augusti blir det åter höstråg år 3 med en perfekt förfrukt som enligt plan ska pressa upp höstrågsörden. Än så länge är strategin inte testad hela vägen ut eftersom 2008 års höstråg med höstraps som förfrukt ännu inte

Bytte skog mot raps. Erik Henningsson var skogsentreprenör i många år innan han satsade på jordbruket på Backa Lantbruk. Företaget ägs av hans far Mats och tillsammans med Eriks bror Per driver de tre 550 hektar på tre olika gårdar.

Växtodling på Backa Lantbruk 2008

Höstraps: 92 ha Calypso
Höstråg: 150 ha Kaskelott
Höstvete: 50 ha Harnesk
Rågvede: 70 ha Fidelio
Havre: 145 ha Kerstin
Träda: 15 ha
Potatis: 30 ha (mark utarrenderad)

Gul inramning. Backa Lantbruk i södra Värmland odlar 92 hektar höstraps 2008 efter ett lyckat premiärår 2007 med en skörd på 3 ton per hektar och ett pris strax under 5 kronor per kilo för den sista rapsen som såldes vid nyårsskiftet.

är tröskad. Men snart kommer svaret.

– Vi ser en tydlig förfruktseffekt av höstrapsen och tror att den kan ge ett ton extra råg.

Förfruktsvärde på 2000 kronor

Stämmer synintrycket så stiger rågskörden från en snittskörd på 6 ton över åren till kalkylerade 7 ton per hektar med höstraps som förfrukt. Höstrågen säljs både norrut till knäckebrödsfabrikerna i Filipstad och Leksand och

söderut till Skåne och Danmark. Allt beror på vem som betalar bäst. I Backas fall betyder höstrapsens trimning av höstrågakalkylen att förfruktsvärdet i år blir värt kring 2000 kronor per hektar. Det är mycket på marginalen och då är höstråg redan gårdens "cash crop" tillsammans med höstraps.

– Förfruktseffekten är huvudmotivet till att vi satsar på höstrapsen. Höstrapsen blir helt enkelt vår vall som sanerar från stråbassjukdomar.

Slukar halmen. En ny 8-skärig Kverneland vagnplog med spaltvåndskivivor är navet i bearbetningen för att få ner höstrågens halm. Den ersätter en Ecomat som inte klarade av att hantera de stora halm mängderna efter rågen.

Allt under vatten

En annan tydlig strategi på Backa är att kunna höstså hela arealen på 550 hektar inklusive den arrenderade jorden på granngården Värmlands Säby. Det är ingen självklarhet idag. Nästan hela arealen är nämligen invallad och ligger under Vänerens vattennivå.

– Dränering, diken och brunnar är själva kärnan hos oss för att få växtodlingen att fungera, menar Erik.

Arealerna ligger på en halvö mellan två flikiga vikar av Sveriges största insjö som heter Kilsviken och Kolstrandsviken. Arealerna invallades någon gång kring år 1870 och ända sedan dess krävs att vatten från dränering och diken pumpas ut från fälten till omgivande vatten som alltså ligger ovanför grödorna. Arrangemanget kräver hårt arbete. Sett över åren lägger Erik, Per och Mats omkring 1-2 timmar per hektar extra utöver vad en rationell växtodling kräver. Den tiden behövs för att kolla över de fyra pumpstationerna, sätta extra brunnar, spola stamledningar fria från järnutfällningar och se till att hålla invallningarna i trim.

– Att odla jord i slättbygd där dräneringen fungerar är ingen konst jämfört med att odla höstgrödor på en invallning, noterar Erik.

Jämför med skogen

Han är en nyfiken iakttagare med skarp blick för växtodling och en stor kun-

skapstörst. Med många år som skogsentreprenör bakom sig har gör han intressanta jämförelser mellan jord- och skogsbrukets villkor. Han förklarar skogsentreprenörens tuffa vardag. Där överlever man inte länge som företagare utan exakt timing. Underhåll sker i god tid och allt måste fungera när skogsmaskinerna är igång.

– Men i jordbruket verkar det som om man kan man börja byta harvspetsar när det egentligen är dags att så. Och i stället sår man en vecka senare och det går bra ett antal år.

Väloljad kedja för etablering

Men på Backa ska det mycket till för att höstrapsen ska komma för sent i jorden. För att hålla tidplanen för etableringen är jordebearbetningen en viktig del. Först kommer en kultivator som man kör ner till 30 cm. Sedan plöjer man, men eftersom råghalmen är en flaskhals bytte man bort sin 8-skäriga Ecomat för grund plöjning till en 8-skärig Kverneland vagnplog PW 100 Variomat med spaltvåndskivivor. Den slukar större mängder halm och plöjer mycket jämnare anser man på Backa. Efter plögen jämnar man fälten med en Crosskillvält och slutligen sker sådden med en 6-meters Tive Combi-Jet.

– Hela kedjan fungerar jättebra på våra jordar och vi vill inte ha något annat i maskinväg för att etablera höstraps. «

Cash crops. Höstråg och höstraps passar som hand i handske på Backa. År 1 är rågen tidig förfrukt till rapsen år 2 som blir en stark förfrukt till råg igen år 3.

Lättjord. Rapsfröna har inga svårigheter att gro på de lätta jordarna som mest består av sand, mo och mjåla

5 goda skäl för höstraps på Backa Lantbruk

Ekonomiskt bästa grödan

Hinner så efter föregående höstråg

Ger 1 extra ton i efterföljande höstråg

Sanerar spannmålstyngd växtföljd

Ger 1 extra ton jämfört med vårraps